

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRAAD

UDGIVET AF
KAMMERATERNES
HJÆLPEFOND

AUSCHWITZ

BERGEN BELSEN

BUCHENWALD

DACHAU

HUSUM

NEUENGAMME

PORTA

RAVENSBRÜCK

SACHSENHAUSEN

STUTTHOF

FROSLEV

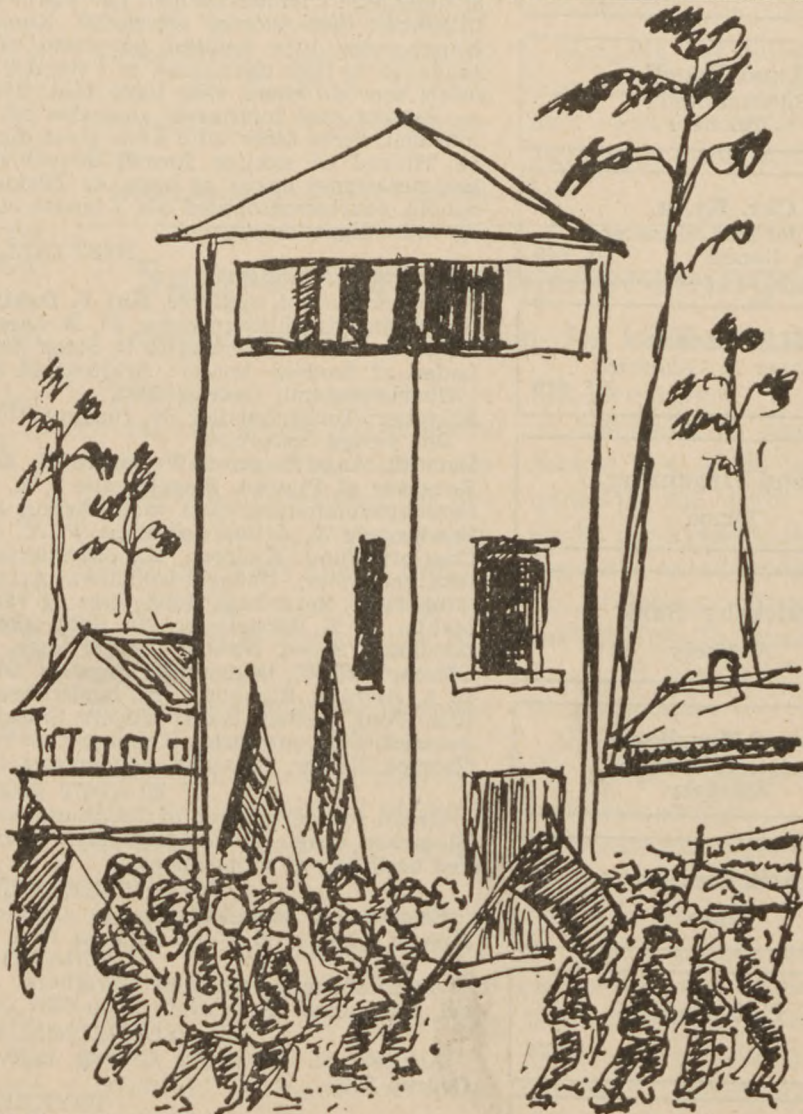
HORSERØD

SHELLHUSET

VESTRE FÆNGSEL

På 10-årsdagen for kz-lejren Sachsenhausens befrielse samledes gamle fanger fra nær og fjern for at højtideligholde dagen her i Berlins nærhed.

Tegning: Per Ulrich.

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Nordholts
Margarinefabrik
Varde

I/S Europa
Fiskeeksport

Esbjerg Tlf. 1880

International Transport
H. P. Therkelsen

Krusaa Tlf. 9454

Johs. Lund

Snedkerforretning
Østergade 43 Tlf. Rønne 644

Knud Engell

Snedkermester
Rønne

Chr. Kyhn

Sig det med blomster
Torvegade, Rønne Tlf. 448

H. P. Rønne

Urmager & Guldsmed
Rønne Tlf. 319

Svend Flyngenring

Rønne

Åkirkeby Bank

Åkirkeby

Svend Henriksen

Urmager & Guldsmed
Åkirkeby

Erik Iversen

Nexø

G. Kofoed

Nymølle Nexø

Th. Aakjær

Isenkramforretning
Nexø Tlf. 233

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K. (kontortid 9—16).
Telf.: Om dagen Minerva 1336 om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bopliedende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlem.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2 nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

BESTYRELSE

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, sagfører, Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Militærattache, Fl, B. Larsen, Stockholm.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137,
Charlottenlund, Ordrup 5075.

Sekretær: Tobakshandler Sv. Darling, Hillerød.

Den øvrige bestyrelse:

Damtoft, Aage E., præst, Vesterbro 76, Ålborg. Fosmark, Johs., overlærer, Redaktør af Pigtråd. Slagelsegade 9, 2., Kbh. Ø., Øbro 8537. Holt, Paul, seminarieførstander, cand. mag., Århus. Jespersen, Otto, landsretssagfører, Søndergade 72, Århus. Johansen, P. A., arkitekt, Bernstoffslunds Allé 80, Charlottenlund. Kjeldsen, K., oberstløjtnant, Odense. Kæraa, Leo, tandteknikermester, Banegårdspladsen, Århus. Leth, O., bibliotekar, Johnstrupsvej 8, Sorø. Loft, Johs., gas- og vandmester, de Mezasvej 18, Århus. Mahler, P. E., førstelærer, Nr. Søby Skole, Nr. Søby, Fyn. Møller, Poul, fabrikant, Skive. Næsted, Børge, læge, Sadolinsgade 9 st. th., Odense. Olesen, Otto W., boghandler, Randers. Olesen, O., kontorchef, Grønnegade 18 A, Herning. Rambusch, H., landsretssagfører, Kongensgade 49, Esbjerg. Riis, Poul, pastor, Rosenvængets Sideallé 5, København Ø. Tria 3101. Schmidt, Otto, prokurist, Kolding. Thestrup, K. (M. F.), dommer, Herning. Thorsøe, Holger, købmand, Sønderborg.

BLADET PIGTRÅD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpfond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling, St. Kannikestræde 10, Kbh. K. (kontortid 9—16) Minerva 1336.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Overlærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2. sal, København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17,30—18,30).

FORRETNINGSFØRER

Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

Hak Jørgensens Bogtrykkeri, Ejby pr. Glostrup.
Aflleveret til postvæsenet den 15. juni

Støt og rolig arbejdsperiode

Bestyrelsesmøde i Kammeraternes Hjælpefond

Bestyrelsen for Kammeraternes Hjælpefond holdt halvårligt møde i Admiral Gjeddes Gård tirsdag den 17. maj.

Formanden, konsul Kaj V. Dahl, Horsens, karakteriserede det svundne halvår som en tid, der var præget af støt og solidt arbejde.

Invalidelegaterne har været uddelt som et kærkomment supplement til de knappe midler. Medlemstallet er 1200, hvilket må siges at være pænt nu 10 år efter. Der er behandlet 697 hjælpesager og givet hjælp i 518 tilfælde.

Feriehjemmet på Kegnæs er til stor glæde. Det benyttes nu fra forår til efterår. Købmand Holger Thorsøe, Sønderborg, har gennem årene ført tilsyn med feriehemmet, og jeg håber, at vi nu kan få prokurist Otto Schmidt, Kolding, til at overtage hans hverv.

Jeg vil gerne udtale en varm tak til Thorsøe for det arbejde, han har udført.

10 løbende lånesager søges afviklet.

Der er som hidtil uddelt konfirmationshjælp i beløb på 100—200 kr. Der er nu ialt uddelt 1200 julepakker. Hvert af de 6 kollegier har vi skænket et Bernadotte-værelse. Bladet Pig-

tråd er som sædvanlig et glimrende aktiv for os.

Week-end-stævnet fik en lykkelig og værdig gennemførelse.

Kassereren, statsautoriseret revisor H. C. Steen Hansen, fremlagde det reviderede regnskab.

Redaktøren af bladet Pigtråd,

overlærer Johs. Fosmark, aflagde beretning om arbejdet med bladet.

Lederen af fondens kontor, arkitekt H. Kornbeck, aflagde beretning om week-end-stævnet og om arbejdet med at sende frihedsfaklen til Norge.

Sluttelig behandledes en del ansøgninger om hjælp, ligesom man vedtog at betale endnu et værelse på 4-maj-kollegiet i Århus.

Samråd for fangeforeningerne

Desuden dannelse af forening for hidtil uorganiserede

Tirsdag den 17. maj samledes en ret stor kreds af tidligere fanger fra besættelsestiden for at drøfte mulighederne for oprettelsen af en ny fangeforening, der kunne samle alle til løsning af fællesopgaver, der endnu ikke har fundet sin endelige løsning. Eventuelt dannelsen af et samråd for alle eksisterende fangeforeninger og klubber.

Som indledning så man den film, der blev optaget af Kammeraternes Hjælpefonds week-end-stævne.

Egentlig havde det været meningen at vise filmen »Hjemkomsten«, optagelser fra tyske kz-lejre, men nu var den anden spole i apparatet.

Arkitekt H. Kornbeck redegjorde for situationen.

Han anførte bl. a., at Kammeraternes Hjælpefond er et upoli-

tisk foretagende. Vi modtog på et tidspunkt en harmdirrende protest fra Aksel Larsen, der udmeldte sig, fordi han fandt bladet for konservativt. Samme dag fik vi en udmeldelse fra Nationaltidendes daværende redaktør, Niels Jørgensen, der slog fra, fordi han fandt bladet for kommunistisk.

Vi har taget dette som et bevis for, at vi holder os så neutrale som muligt.

Foreningens egentlige formål skal være at løse de opgaver, der endnu er uløste.

1. Undersøge alle invaliderede og nødlidende kammeraters kår tilbunds ved at indvælge læger, jurister og socialeksperter i bestyrelsen, således at man kan fremskaffe et sagligt bearbejdet materiale.

2. Søge at skaffe arbejde til de

Svend Marsted
Civilingeniør

Oluf Bang
Ingeniørforretning — Entreprenør
M. Ing. F.
Varme- & ventilationsanlæg
Taga 5808 — 5810

Dansk Elektrisk Kompagni
Eyvind Finsen
Jagtvej 11 København N
Central 2170

Ib Wallentin
Statsaut varemægler
St. Strandstræde 21 Kbh. K.

Laurit Møllers
Patentbureau
Vesterbrogade 6 D Kbh. V
Palæ 3139

Amplidan A/S

Erik Willumsens Eftf. A/S
C. F. Richsvej 109 C. 9230
København F.

Ballerup Fedevarer
Stationsvej 47
Tlf. Ballerup 925

Kolonial Lageret
Hovedvejen 105
Glostrup Tlf. 394

Frugtforretningen »Prima«
E. Høyer
Hovedvejen 89 Tlf. Glostrup 370

Herman Jensen
Købmand
Hovedv. 102 Tlf. Glostrup 193

Aktieselskabet
**De københavnske Forstæders
Bank**
Glostrup

Lehmann & Ree

København K

Gl. Torv 22

H. Crone & J. Koch

Raadgivende Ingeniørkontor

København

HALLING-ANDERSEN A/S

Vodroffsvej 7

København V

Nordisk Elektricitets Selskab

København

M. J. GRØNBECH & SØNNER A/S

Kristianiagade 8

København Ø

Alliance

Elektrisk installations A/S
Østerbrogade 54 C

Monies & Andersens Eftf.

K. K. L. Simonsen

Frederiksborggade 22

Tlf. Central 1325 — Byen 9432

København K

CHR. OLSEN & MEILGAARD MORTENSEN

Vodroffs Tværgade 6

Tlf. C. 3778

København V

SVEND SCHIØNNING

Kontor for industriel eneret

Vester Farimagsgade 37

København V

Andersen & Heegaards Ingeniørforretning A/S

Havnegade 37

København K

endnu ubeskæftigede, invalide-
rede og skadelidte og derved fo-
rebygge, at et antal kammerater
uden egen skyld går til grunde.
Det allermindste, de raske kam-
merater fra besættelsestiden kan
gøre, må dog være at støtte de-
res mindre godt stillede kamme-
rater moralsk gennem medlem-
skab i foreningen.

3. Vi, der har siddet i tyske kon-
centrationslejre, blev ført hjem
af greve Folke Bernadotte, fra
en elendighed og usselhed, der
ligger uden for al fatteevne. Der
er indsamlet over 100.00 kr. til
at rejse et monument for vor
befrier.

Vi har tålmodigt ventet i åre-
vis på, at pengene blev anvendt
efter sit formål, og nu bør det
monument rejses.

Endelig er der på Helligånds-
kirkens grund rejst en meget
smuk mindsten, men ved pro-
jekteringen var det en absolut
forudsætning for opgavens
kunstneriske helhed og mening,
at stenen skulle stå frit i færd-
selen og ikke bag et gitter. Git-
teret ville passe godt som bag-
grund — men ikke omvendt. Og-
så denne opgave må søges løst.

Vi har smukke samlede grav-
pladser og mindepladser: Min-
delunden i Ryvangen, Bisp-
bjerg, Helligåndskirken, søfol-
kenes mindeanker ved Nyhavn
og mange tilsvarende gravplad-
ser i provinsen, men rundt om
ligger der enkeltmandsgrave. —
Skal vi ikke også tænke på de
kammerater, der ligger begra-
vet her?

Opgaverne er ikke større, end
at vi kan løse dem, men vi skal
stå sammen. Det betyder så uen-
delig meget, at vi overfor myn-
dighederne kan sige: Eet — to

eller fem tusinde gl. fanger fo-
relægger herved disse forhold
o. s. v.

Selvfølge skal vi også have
en årsfest — — men det er det
sekundære.

Hver våbenart har sin solda-
terforening — og hvert år sam-
les soldaterkammerater fra alle
årgange og af forskellig opfat-
telse. Lad os gøre det samme.

Med statsaut. revisor H. C.
Steen Hansen som dirigent før-
tes derefter en længere forhand-
ling. Der blev udtalt glæde over
det initiativ, der var taget ved
indbydelsen til mødet. Det blev

understreget, at mange invalider
fra frihedskampen går og lider i
stilhed. De ved faktisk ikke,
hvor de skal henvende sig. Man-
ge udtalelser gav da også tilslut-
ning til tanken om at give de
erhvervshæmmede en virkelig
håndsrækning.

Mødet mundede ud i en be-
slutning om, at de interesserede
fangeforeninger skal indsende
meddelelser til Steen Hansen
om, hvem de ønsker som repræ-
sentanter. Enkeltpersoner kan
foretage indmeldelse samme
steds. Disse uorganiserede ind-
melder sig altså i en ny for-
ening.

Med forløberen for de hvide busser

Et stemningsbillede fra en tysk landevej - i en svensk
aluminiumsfarvet bus

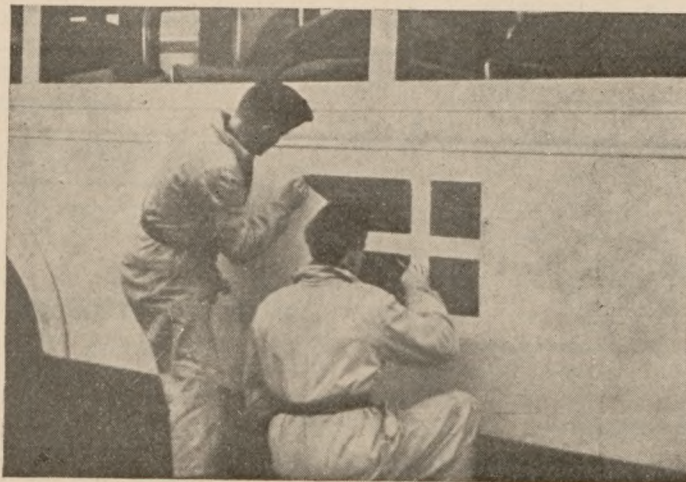
Den 26. marts 1945 ud på natten
marcherede jeg sammen med 350 dan-
ske og norske fangekammerater ud ad
den forhadte port i koncentrationslej-
ren Sachsenhausen ved Berlin. Vi for-
lod nu den lejr, der gennem de mange
lange måneder havde været vort hjem
i det forrykte land.

For sidste gang klang det ud i nat-
ten: Mützen ab! For sidste gang røg
vore fangehuer med et smæld ned mod
buksesømmene.

Det var en ejendommelig følelse, at
marchere ud ad denne ækle port i be-
vidstheden om ikke mere at skulle bli-
ve tvunget til at marchere ind igen.

Lidt efter stod vi ude på landevejen,
og der udbredte sig for os et næsten
drømmeagtigt syn: 12 strømlijefor-
mede, benzindrevne, aluminiumsfarve-
de svenske Røde-Kors-biler.

Vi fik lov at gå ind i dem og sætte
os i sæder, der var konstrueret til, at
mennesker skulle sidde i dem. Og nu

Da de mange
busser blev
malet hvide

Nordisk Metalstøberi

Sydmarken 16—20
Søborg.

Aage Christensen

Civilingeniør, M. Ing. F.

Studivestergade 63

Central 2541

København

N. H. Langebæk & Søn

Civilingeniører

Nørre Søgade 35

København K.

Bonnesen & Danstrup

Frederiksborggade 54

København K.

C. 733 - C. 3323 - C. 8434

G. R. Øllgaard

Rådgivende Ingeniørkontor

Strandvejen 128

Hellerup

Mathias & Feddersen

Sydmarken 10—20 — Tlf. Sø. 4676

København

Ajva A/S

Sydmarken 22—26

Søborg

Tlf. Søborg 8611

I/S Forenede Rutebiler

Sø. 6 — Sø. 2012

Herlev Foto

Hovedgaden 138

Tlf. Yrsa 842

Svend Stendorf

Textillageret

Ballerup

HARVEY & CO

Hammerensgade 3

København K

Spangenberg & Madsen

Rådgivende ingeniører

Medl. Ing F. — F. R. I.

Ingeniørfirmaet

Mogens Balslev

rådgivende civilingeniører

Nytorv 5, Kbhvn. K.

Minerva 4828

Civilingeniør

MOLDOW

Livjærgade 44

København Ø.

ERNST ISHØJ

Rådgivende ingeniørfirma

Vestre Boulevard 46

København V

Berthelsen & Holck

Rådgivende civilingeniører, M. Ing. F.

København

Asmussen & Weber

Skindergade 44 — København K Tlf. By 8397

Patentbureau

Erik Larsen

Copenhagen V

Denmark

LINE 16-11-15-16-17

De hvide busser ved Fredrichsruhe uden for Hamborg den 19. april 1945, klar til indsats

gled det fra Berlin mod Hamborg, fra Oranienborg til Neuengamme, det vil sige, vi vidste ikke med det samme, hvor vi skulle hen, men rygterne havde jo dog fortalt et og andet, og i dette tilfælde fæstede vi nogen lid til rygterne. — Svenskerne talte jo nu med om vor skæbne.

Nogen chance for at se, hvordan verden så ud deruden for vognen, var der dog ikke, for alle ruder var blændede ved hjælp af krydsfinérplader. Fremme ved vindspejlet var der hængt portièreer for, og hver gang een trak lidt i dem, så de gled til side, var gestapomanden der og trak dem til igen, så vi ingenting skulle se af det Tyskland, der ved morgenens frembrud dukkede frem.

Tilstedeværelsen af en del kække svenske Røde-Kors-folk må have virket opmuntrende på os, for inden nogen af os rigtig gjorde os det klart, hvad vi egentlig gjorde, sad vi og sang danske koncentrationslejr-fangers yndlingssang: Det haver så nyligen regnet. De mørke mandsstemmer bar sangens ord frem, og dette, at de to tredjedele af »sangerne« var nordmænd, der udtalte sangens ord på norsk, gav sangen præg af en nordisk bekendelse.

Svenskernes ansigter lyste op, som sangens ord skred frem, men der var een, der ikke var glad for situationen, og det var den tyske gestapomand, der var med for at overvåge, »at alt gik sømmeligt til«. Han skulede slem, da vi sang:

For de gamle som faldt,
er der ny overalt,

de vil møde, hver gang, der bliver

kaldt.

Da vi skulle til tredje vers, var

gruppens tekstkundskaber udtømt, og det gik da sådan, at jeg kom til at synge resten af sangen alene. Der fulgte nu nogle spændende minutter: Ville gestapomanden gribe ind?

Foreløbig skulede han slem, da det lød:

Og de tro'de, at hjertebånd kan briste,
og de tro'de, at glemmes kan vor ret,
de skal vide, de aldrig ser de sidste,
de skal vide, at ingen bliver træt.

Det var tydeligt, at gestapomanden forstod dansk. Han sad nu på spring, men jeg var fast besluttet på, at sangen skulle føres igennem, nu da der var begyndt:

De kan spærre med farver og med
pæle,
(han var nu synlig vred)

de kan lokke med løfter og med løn . .

Nu så han ned mod bilens gulv! Så samlede han sig atter sammen, og han så jernhårdt på mig, da jeg sang:

Nye stridsmænd skal der,
nye stridsmænd skal her
slutte kreds om den fane, vi har kær.

Han skelede hen til svenskerne, der fulgte sangerens ord med begejstrede øjne. Det var tydeligt, at svenskernes glæde over sangen hindrede hans indgriben.

Mangen eg er for uvejret segnet,
men endda er vi frejdige i hu . . .
og

Det har slet ingen hast for den, som
tror.

Han sad på spring under sangens sidste ord, der nu blev gentaget af alle som omkvæd. — Men — ja, så skete det, der reddede en skandale, nemlig at samtlige svenskere kvitterede for sangen med en hjertelig klap-salve; så følte han sig tydelig slået ud. Han opgav de forrykte skandina-

ver, der jo slet intet forstod af »Nyordningens ånd«, og han nøjedes med at indprente sig mit fangenummer, idet han stirrede vildt på mig.

Svenskerne havde nu den »frækhed« at spørge ud om, hvor sangen stammede fra, og at sige, at den ville de meget gerne lære, for den var god.

Ja, sådan kunne grænseland og koncentrationslejr mødes i en svensk evakueringsbil på en tysk landevej for nu 10 år siden. Johs. Fosmark.

De nationale tyske følelser må ikke såres

Det har vakt umådelig opsigt i Norge, at juryen for filmfestivalen i Cannes har afvist den norsk-jugoslaviske film »Blodvejen«, der skildrer en tysk koncentrationslejr for jugoslaviske krigsfanger i Nordnorge. Juryen har afvist filmen med den motivering, at »det nye Tysklands nationale følelser kan såres«.

Hvad der især har ophidset nordmændene, er den tanke, at der skulle være noget stødende i at skildre nazisternes rædselsherredømme, som det nye Tyskland dog burde være den første til at for-dømme.

Det norske »Arbeiderbladet« erklærer harmdirrende, at arrangørerne af festivalen i Cannes har lagt en misforstået høflighed for dagen, som er dybt forstemmende, og bladet tilføjer:

— Afvisningen er i strid med principperne for kunstnerisk frihed og et slag i ansigtet på dem, som havde håbet, at fordømmelsen af nazisterne var noget, som alle var enige om — både i og uden for Tyskland . . .

»Blodvejen« er optaget i Nordnorge med norske og jugoslaviske medvirkende. Det er en uhyre realistisk film, som udelukkende bygger på kendsgerninger — en omstændighed, som yderligere har bragt det norske blod i kog.

Den polske film, »Håbets time«, der handler om livet i en tysk tilintetgørelseslejr i Polen, er også blevet afvist af arrangørerne i Cannes med samme motivering: De nationale tyske følelser, der ikke må såres . . .

Magasin Michael Madsen
Manufaktur & Trikotage
Hovedgaden 66 A Lyngby

Bondehavens Mørtelværk
Hans B. Lillelund
Tlf. 16-216 Bagsværd

Karni Sko
Hovedgaden 39 - Tlf. Lyngby 4306
Kongens Lyngby

H. Bang Pedersen
Hovedgaden 39 Lyngby

Eigil Schmidt
Lyngby Tapet og Farvehandel
Hovedgaden 41 Lyngby

Ravnholt Savværk
Allerød

Reidl's Foto
Algade 27 Roskilde

Vald. Eivil
aut. V W Forhandler
Allehelgensgade 15 Roskilde

**Hedegaardene og Omegns
Brugsforening**
Tlf. 514 Roskilde

GLARMESTER BERNH. GUHLE
v. R. Guhle Roskilde

FRITZ BECKER
Bredegade 4 Slagelse

GADSTRUP ANDELSMEJERI
Gadstrup tlf. 20

DESSERTOSTERIET
Lille Skensved St.

A. JANSSON
Aut. El.-Installatør
Tlf. Vemmelev 36

GLARMESTER PR. HANSSON
Halskovvej 30 - Korsør - Tlf. 232

Pari Salonen
v. Carlo Poulsen
Hovedgaden 19 - Tlf. 851 - Lyngby

Eva Salonen
Hovedgaden 9 A Tlf. Ly. 775

Eksprestrykkeriet
Jernbanevej 8 Tlf. 199
Kongens Lyngby

Hotel Rustenborg
Kongens Lyngby

Aage Henriksen
Frisørsalon
Jernbanevej 2 Lyngby 1340

Hundahl
Fredensborg Tlf. 102

HOTEL RESTAURANT BAR

„MIRASOL“
TLF. ESPERGÆRDE 112

*Et ideelt sted for
week-end og ferie*

*Musik og dans til kl. 2
ved flyglet: Victor Cornelius*

Reservér sommerens festligheder hos os

Hotel GEFION

Espergærde

Tlf. 70 & 71

Aktieselskabet Dansk Hattefabrik
Skodsborg

HOTEL ROSENLUND

Restaurant — Selskabslokaler
Tlf. Vedbæk 8 og 481

HELLEBÆK BADEHOTEL

Harboes Bryggeri

Skælskør

A/S KORSØR GLASVÆRK
DANSK VINDUESGLASVÆRK

A/M Bjørnhede
Korsør

**A/S Korsør Jernstøberi
og Maskinfabrik**
Korsør

KL Sachsenhausen

Journalist J. B. Holmgaard fortæller lejrens historie.

Sollte das deutsche Volk an dieser Aufgabe zerbrechen, ich würde ihm keine Träne nachweinen — es hätte das Schicksal, das es verdient.

(Hitler, julen 1944 med henblik på det forestående sammenbrud).

VII

I foråret 1944 påbegyndte man i Sachsenhausen bygningen af en række nye »blokke« på begge sider af landevejen Oranienburg-Schmachtenhagen. Såvel danske som norske fanger arbejdede her, bl. a. stortingspræsident *Natvig Pedersen*.

De nye »blokke« skulle udgøre *Sonderlager II*, og terminen for fuldførelsen af denne lejr var sat til den 1. juni 1944. Så hurtigt gik det ikke, men 80 pct af lejren blev færdigbygget i form af omhyggeligt udførte stenbaracker med enkelt- og dobbeltværelser, bad og centralvarme og et vagtrum til en SS-mand. Der blev også opført en lazarettbygning med sygeplejerskewærelser og lægebolig, et bibliotek og et særlig hus til besøgende.

Det stod klart for de fanger, der arbejdede i *Baubüro*, at der her ikke var tale om en lejr for almindelige »statsfjender«, men om baracker til »elitefanger«. Fra centralbyggeledelsens side blev der lagt et voldsomt pres på for at få lejren færdig i rette tid, hvilket fik fangerne til at fremsætte den formodning, at færdiggørelsen af lejren stod i forbindelse med gennemførelsen af en ny aktion fra nazistisk side.

I maj 1944 var kun 70 pct af *Sonderlager II* færdig, og den omstændighed, at lejren ikke kunne blive færdig til den fastsatte termin, medførte en mærkbar nervøsitet blandt lederne af arbejdet.

Heldigvis kunne man ikke give fangerne skylden for forsinkelsen. Årsagen var materialeangel, der nogle gange bevirkede, at arbejdet måtte indstilles i flere uger.

Efter attentatet på Hitler den 20. juli 1944 skete det besynderlige, at man fra SS-ledelsens side over-

hovedet ikke viste nogen interesse for at bygge lejren færdig. Om der var nogen forbindelse mellem de to ting, står hen i det uvisse.

Nazisternes planer med udbygningen af Sachsenhausen omfattede imidlertid langt større projekter en *Sonderlager II*. Ifølge en »*Generallinienplan*«, som fanger i *Baubüro* havde lejlighed til at se, skulle Sachsenhausen udvides til at kunne tage 50.000 fanger. Efter planen skulle der også ske en stor udvidelse af krematorie-anlægget, og der kan næppe herske tvivl om, at det var hensigten at lade Sachsenhausen spille en fremtrædende rolle i den udryddelse af den slaviske race, som nazisterne havde til hensigt at gennemføre til bunds, hvis de vandt krigen.

I foråret 1944 påbegyndtes også bygningen af *Sonderbau B* ved siden af *Krankenbau*. Bygningen blev færdig i juli og viste sig at være et fangebordel.

Bordellets beliggenhed var yderst makaber — bag ved den patalogiske afdeling og ligkælderen! Ti »glædespiger« blev installeret i »kærlighedstemplet« i enkeltværel-

ser. Kvinderne kom fra kz-lejren Ravensbrück, hvor de blev udvalgt af kommandanten *Suhren* personligt. Han lovede dem friheden efter 3—6 måneders ophold i bordellet, men løfterne blev naturligvis aldrig holdt. Iøvrigt var det meget sjældent, at kvinder meldte sig frivilligt.

Af de ti piger var som regel de seks af germansk afstamning og fire af slavisk afstamning. End ikke i koncentrationslejren tolererede nazisterne raceblanding!

Ret til at besøge bordellet havde fanger, som fik *Prämienscheine* for deres arbejde, men de måtte forinden indhente tilladelse gennem *Lagerführer*. Denne tilladelse fik man kun, hvis man ikke var idømt straffe i lejren. En billet, der gjaldt til 20 minutters ophold i en af kabinerne, kostede 1 RM. Gennem en »spion« i døren overvågede lejrfrøerne *Kolb* og *Höhn* og andre SS-folk, at de elskende ikke tillod sig ekstravagancer, som stred mod reglementet.

De politiske tyske fanger holdt det som hovedregel for under deres værdighed at besøge bordellet. Det samme gjaldt de hollandske, norske og danske fanger. De »grønne« kriminelle fanger var de hyppigste gæster.

Den 18. april 1944 var en sort dag

På 10-års-dagen for Sachsenhausens befrielse samledes 20.000 mennesker på lejrens gamle appelplads. I baggrunden ses det forhadte tårn, »Porten«, hvorfra maskingeværer under enhver appel var gjort klar til aktivitet. Fra »Porten« kastede projektører hver vintermorgen deres skarpe lys over de 32.000 opmarcherede fanger. Og fra »Porten« store brede vindue i 1. sals højde hang s-s-ernes koner ud over vindueskarmene for at nyde synet af fanger, der blev hængt i lejrens galge, der ofte rejstes lige foran »Porten«.

Hother Steffensens Boghdl.
v. Carl Klestrup Hansen
Axeltov - Helsingør Tlf. 446

Lars Larsen

Hillerød Autolager

Telf. 191

Hillerød

**Nordsjællands
Råstofkompagni A/S**
Roskildevej 11 - Hillerød - Tlf. 1570

Børge Hebsgaard
Købmand
Hostrupvej 25 Hillerød Tlf. 4

H. K. Henriksen
Vin & Tobak
Frederiksgade 5 Hillerød
Tlf. 2077

**Frederiksborg
Savværk & Tømmerhandel**
Petersborgvej 36 Hillerød
Tlf. 721 Tlf. 721

Johannes Sørensen
Rosbækhus
Hillerød

Aage Hansen
Garmester
Hostrupvej 9 - Hillerød - Tlf. 272

Alex Christensen & Co.
Statsaut. installatør
Hillerød

Edmund Nielsen
Frisørmester
Tlf. 987
Sdr. Banevej 10 Hillerød

Ivan Holm
Sdr. Banevej 12 Hillerød
Tlf. 841

Hillerød Automobil-Central
Slotsmøllen
Tlf. 60 - Hillerød - Tlf. 60

HIAK

Hillerød

Borella-Hansen & Co.

Hillerød

N. S. Svendsen & Søn
v. H. Skouboe Svendsen
Hillerød

W. Frichs Jensen
Alex Jensens Eftf.
Hillerød

Onkel Anders
Legetøj & Trævarer
v. Anders Christensen
Slotsgade 42 - Hillerød - Tlf. 1903

I. C. Budde
Bageri og Conditori
Helsingørgade Hillerød

Frederiksborg Støbogdsluger
v. Laurits Larsen
Hillerød Tlf. 1180

H. Mikkelsen
Frederiksværkgade 1
Hillerød Tlf. 316

Drengemagasinet
Stjernegade 20
Tlf. 1819 Helsingør

Hillerød Trælasterforretning
Viggo C. Lewinsky

Max Hansen
Slotsgade 3 Hillerød

Julius Larsen & Søn
Telf. Hillerød 347*

Bornings Isenkram
Lillerød
Tlf. Allerød 448

Chr. Børsch
Hillerød

Carl H. Mogensen
Støbogdslugerforretning
Tlf. Hillerød 207

Povl Christiansen
Tømmerhandel
Carlsbergvej Hillerød

A/S Melskens Boligudstyr
Slotsgade 44 - Hillerød - Tlf. 2380

Arild Jensen & Søn
Automobiler
Hillerød Tlf. 570

WILLERUP
Manufaktur
Telf. 151 Hillerød

F. Køie
Carlsbergvej
Hillerød

**Frederiksborg Amts
Spare- og Laanekasse**

**WIUM
Andersen**
Hillerød Materialhandel
Slotsgade Tlf. 110

Gerhard Willerup
Isenkram - Glas - Porcelæn
Tlf. 35 - Hillerød - Tlf. 35

Frederiksborg Amts Avis

C. Zandersen
Manufaktur
Slotsgade 15 Hillerød

Ejnar Hansen
L. Petersens Skotøj
Slotsgade 26 - Hillerød - Tlf. 302

Da udenrigsminister Halvard Lange, tidligere Sachsenhausen, afslørede den norske bautasten i Kruså, hilste han på flere danske kammerater fra fængtiden. Bag Halvard Lange ses flensborgeren Heinrich Lienau i færd med at fotografere (Fot.: Dr. Lorenzen, Bov)

i Sachsenhausens historie. På denne dag bombarderede amerikanske bombemaskiner udekommandoen Heinkel, hvor 525 fanger blev dræbt og 127 hårdt såret. SS og fabriksledelsen vidste, at angrebet ville komme. De 2000 civilarbejdere, der ledede arbejdet i flyvemaskinehallerne, havde kort forinden fået ordre til at forlade lejren under luftalarm. I biler blev de fra nyoprettede udgange kørt flere kilometer bort fra lejren, mens fangerne blev spærret inde i kældrene ved hallerne som rotter i deres huller. Ved angrebet omkom ingen danske fanger og så vidt vides kun een nordmand. Blandt de dræbte tyskere var den kommunistiske landdagsmand Paul Gmeiner fra Braunschweig, tidligere blokældste for de czekiske studenter i blok 53 i Sachsenhausen. Ved en skæbnens tilfældighed var det iøvrigt de kriminelle fanger, der havde de største tab.

De allieredes invasion i Nordfrankrig den 6. juni satte selvsagt humøret op blandt fangerne i Sachsenhausen, hvilket også kunne være tiltrængt, eftersom levnedsmiddelsituationen i 1944 forværredes påny, dels som følge af lavere rationer, og dels fordi pakkerne fra Frankrig, Polen og Czekoslovakiet efterhånden hørte op med at komme.

Brødrationen pr. mand pr. dag var ved slutningen af 1944 helt nede på 300 gram, og de andre rationer faldt tilsvarende. Samtidig blev brødet

dårligere fordi der blev blandet savsmuld og andre mærkelige ting i det. Det fik en mørkegrå-grønlig uappetitlig farve og en ubehagelig smag. Samtidig med at levnedsmiddelsituationen forværredes, blev sundhedstilstanden også ringere.

I maj 1944 kom den hollandske handelsminister, dr. *Timotheus Verschuur*, til Sachsenhausen, hvor flere kendte landsmænd gjorde ham selskab, bl. a. formanden for det hollandske socialdemokrati *Koos Vorring*, dronning *Julianas* adjutant, rtmester *Bischoff van Heemskerck*, professor, baron *de St. Obin*, og den kendte ingeniør, dr. *Ringers*, Zuidensø-dæmningernes bygmester.

Ved en aftenappel i juli blev en ukrainsk dreng hentet ud af strafkompagniet og ført til galgen, hvor han skulle hænges for sabotage. Man sigtede ham for at have skåret to skosåler ud af en tornyster, men drengen vidste intet om den gerning, man lagde ham til last. Inden hængningen blev han snøret fast til bukken og fik 50 slag på ryg og sæde af en læderovertrukket stålknippel. Bevidstløs blev han slæbt til galgen, hvor bøddelen, BV'eren *Hans Gärtner*, hængte den halvdøde dreng. En nyankommen fange, der gav luft for sin harme, blev slået i jorden af en af lejrførererne og ført til strafkompagniet.

Hængningerne var iøvrigt så almindelige i 1944, at det vil føre for vidt at komme nærmere ind på dem. Et særligt ondartet tilfælde skal dog nævnes. En politisk fange, *Willy Novak*, var flygtet fra kommando Lichtenfelde, men blev pågrebet og ført til Sachsenhausen, hvor han blev indlemmet i SK. En eftermiddag i august blev han hentet af en blokfører og ført til en vogn, der skulle føre ham tilbage til Lichtenfelde. Han blev placeret i en ligkiste ved siden af galgen og blev på denne måde transporteret til Lichtenfelde, hvor han blev hængt.

20. juli-attentatet på Hitler, der

Skydegrav i Sachsenhausen. Bagved ses Industriehof med gaskammer og krematorie ovne.

Fiskenetfabr. »Danmark«
I. C. Treder A/S Helsingør

Kronborg Fløde Is
Helsingør

Kaj Brammer
Boghandler
Stengade 10 Helsingør

Monopol
Helsingør

Helsingør Køreskole
Belvederevej 11
P. Lauritzen Tlf. 1770

Trikohl Renseriet
Telf. Helsingør 704 — 932

Auto-Compagniet
Stengade 5
Helsingør

Alex Nielsen
Herremagasin
Stengade 21 - Helsingør - Tlf. 47

Kaas & Sørensen
Helsingør

Maskinsnedkeriet
»Hamlet«
Helsingør Tlf. 1818

Usserød Bryggeri

Besøg Hørsholm Kino
Hørsholm

Lyse & Jørgensen

Tlf. 230

Sudergade 16 - Helsingør

Helsingør Rammeliste-fabrik og Maskinsnedkeri
ved C. J. Rasmussen & Søn Helsingør

Helsingør Missionshotel, Bramstræde 5
Stedet, hvor man bor og spiser godt

Aktieselskabet
C. Stürup & Co.'s Eftf.
Trælast & bygningsmaterialer Tlf. 49 — 95 Helsingør

Radiolageret
Nørregade 10
Tlf. Frederiksværk 245

Gerda Nielsen
Tandteknik
Jernbanegade 11 Frederikssund
Tlf. 104

L. P. Hansen
Slagtermester
Frederiksværk Tlf. 61

Fiskeforsyningen
Tlf. 253
Jernbanegade 34 Frederikssund

Fritz Hansen
Papir — Legetøj
Nørregade 16
Frederiksværk Tlf. 314

Axel Jensen
Møbler

N. V. Nielsen
Tlf. 161
Frederiksværk

A/S Poul Lieberkind
Frederiksværk

Victor Jeppesen
Nørregade 18 Frederiksværk

Slakteri-Udsalget
Frederiksværk Tlf. 208
B. Spliid

Karl E. Jensen A/S
Boligmontering — Nørregade 20
Tlf. 189 Frederiksværk

Knud Løth
Aut. installatør
Nørregade 20 Fr.værk 177

H. Nobel
Tømmerhandel
Frederiksværk 303
471

Motorcykler »City«
Nørregade 30 Tlf. 839
Frederiksværk

Andersen & Pedersen
Snedkermestre
Tlf. 249 Hørsholm

Bjørnbacks Olsens Vinhandel
Vinhandel Frederiksværk

Willy Larsen
»Kæden«
Nørregade 18 Fr.værk Tlf. 94

Mindesmærket, der er rejst for at hædre ofrene fra Sachsenhausen, er anbragt på galgepladsen.
(Fot.: Eghon Nielsen.)

efterfulgtes af »Aktion Gewitter«, førte mange ofre til Sachsenhausen, deriblandt flere højere officerer og mange hundrede berlinere og leipzigere, hvoraf de fleste dog hurtigt blev løsladt.

Det blev hævdet, at i hundredvis af 20. juli-ofrene skal være blevet skudt på *Industriehof* i Sachsenhausen, men meddelelserne herom drages stærkt i tvivl af de tyske historikere. Derimod står det fast, at 38—40 mand, der var arresteret i forbindelse med 20. juli, blev skudt på *Industriehof* den 3. januar 1945.

I 1944 ankom til Sachsenhausen en del levnedsmiddeltve fra Berlin, heriblandt mange unge. De fik malet et sort kors i panden og blev som kvæg drevet til isoleringen. Mange af dem endte i gaskammer.

I efteråret fik de tyske politiske fanger meddelelse om, at de kunne melde sig frivilligt til division *Dirlewanger*. Alle, der var dømt for højforræderi og forberedelse til højforræderi, blev opfordret til at melde sig. Lagerførerne *Höhn* og *Kolb* holdt en tale til dem fyldt med fraser om, at man ville slå en streg over gammel skyld. Det spørgsmål, der blev stillet de arme fanger, lød således:

— Hvem vægrer sig ved at følge fædrelandets kald i farens time?

Nogle enkelte modige trådte frem, men selvsagt turde de fleste ikke vægre sig, da de vidste, at det kunne betyde den visse død. Det blev den bitreste dag i deres liv, da

disse politiske fanger trak i deres bøddlers forhadte SS-uniform. Et par hundrede politiske fanger forlod lejren i efteråret 1944, og mange af dem faldt i Slovakiet, hvor de blev sat ind.

Af efterårets begivenheder skal kort nævnes, at kammerchef *Höppkens* og SS-Unterscharführer *Schöller*, der havde forgrebet sig på tøj og guld, blev skudt på *Industriehof*.

En af de nye plager, fanger i Sachsenhausen belemredes med i 1944, var en *Sonderkriminalkommission* og en *Gestapo-kommission*, hvis opgaver var dels at bekæmpe korrupsionen blandt SS og dels at afsløre en påstået kommunistisk sammensværgelse i lejren. De to kommissioners arbejde blev udføreligt omtalt i »Pigtråd« nr 3, 1954, og førte til, at 108 politiske fanger blev deporteret til Mauthausen, mens 27 andre fremtrædende politiske fanger blev henrettet den 11. oktober.

Blandt de henrettede var rigsdagsmændene *Rudolf Hennig*, *Ernst Schneller* og *Mathias Thesen*, endvidere *Erich Bolze* fra skrivestuen, blokældsten for Revier 3, *August Sandtner*, der som kommunist blev arresteret efter rigsdagsbranden i 1933, forarbejder i *Krankenbau*, købmand *Hans Rothbart*, Dresden, *Heinz Bartsch* fra skrivestuen, *Willi Grübsch* fra *Krankenbau*, der som kommunist havde været i lejr siden 1939 efter forud at have været i tugthus, *Arthur Hennig* og *Ernst Fürstenberg* fra Königsberg. 25 af de henrettede var tyskere, to franskmænd, deriblandt en 16-årig fange fra Heinkel.

Gestapokommissionens håndlangere var bl. a. lejrældsten *Samuel Kuhnke*, 2. lejrældste, den nazistiske forfatter *Herbert Volck*, og *Koschinski*. De tre udyr blev senere af fangerne spillet i hænderne på SS og deporteret til henholdsvis Mauthausen, Buchenwald og Ravensbrück.

I december 1944 påbegyndtes evakueringen af 12.000 fanger fra Sachsenhausen til kz-lejren Bergen-Belsen. Samtlige fangers tøj og ejendele, blev samtidig transporte-

ret til Belsen. Man har aldrig siden set noget til disse effekter.

Den 21. januar 1944 kom en ny transport af danske fanger til KL Sachsenhausen. Den var på 77 mand fra Horsørød og Vestre Fængsel. Senere blev nogle danskere overført fra tugthuset Dreierbergen-Bützow til Sachsenhausen, og en række enkeltpersoner kom fra Danmark og andre lejre. Den 7. december 1944 var der 218 danskere i Sachsenhausen. Det højeste tal, man var oppe på, var omkring 260. Iøvrigt blev en del danskere ført fra Sachsenhausen til andre lejre i løbet af 1944.

Tallene fra de statistikker, der blev offentliggjort i »Ugeskrift for Læger« nr. 44, 3.-11.-1949 efter lægeundersøgelsen i København af kz-fangerne, viser, at Sachsenhausen så afgjort var den lejr, hvor danskerne havde det bedst. Skønt gennemsnitsdeportationstiden for Sachsenhausen-fangerne var ret lang og kun overgås af Stutthof-fangernes, var Sachsenhausen den lejr, der kunne opvise den laveste dødsprocent og den næstlaveste efter Dachau — procent af fanger, hvis vægttab var over 35 pct.

»Ugeskrift for Læger« opgav dødsprocenten for danskerne i Sachsenhausen til 3, hvilket dog er for højt. Den var mindre end 2 pct. Til sammenligning kan nævnes, at dødeligheden for danskerne i Porta var 44 pct. i Husum 25 pct. og i Stutthof 14 pct.

Den 5. maj 1944 døde *Marius Johannes Felsted* fra Kolding, der var født den 14. 11. 1891. I 1944 døde også en dansker ved navn *Skov*, (Hvem har nærmere oplysninger?) og den 20. 12. 1943 var *Christian Marius Petersen* — som nævnt i den forrige artikel — afgået ved døden.

Louis Israel Lichtenstein, f. den 13. 5. 1893, døde den 10. 2. 1945, men om han på dette tidspunkt opholdt sig i Sachsenhausen, savner jeg oplysninger om. Revisor *Axel Carl Dusinius Rasch*, Randers, f. den 28. 7. 1895, døde den 2. marts 1945 i Nordhausen, hvortil han var kommet fra Sachsenhausen over Gross Rossen.

Thy Larsen
Herretøj
Nykøbing Sj.

Hans Hansen
Kolonial, korn & foderstoffer
Nykøbing Sjæll. Tlf. 8

C. C. Andersen
Urmager og Guldsmed
Nykøbing S. - Tlf. 20

A/S Buurgaard-Jensen
Nykøbing Sj.

J. P. Olsen
C. D. Petersens efft.
Svinninge

Johansen & Søn
Svinninge

hos Willy
Frederiksværk

Sparekassen for Faxe og Omegn

Købmand
P. K. Henriksen
Faxe

I/S FAXE BRYGGERI

Tlf. *52

Andels Banken
A. m. b. A.
Faxe afdeling

AKTIESELSKABET

Banken for Faxe og Omegn

Holm Pedersen
Købmand
Rønnedevej 8 Faxe Tlf. 193

Oscar Jacobsen
Faxe

K. MØLLEKÆR
Slagtermester

Vestergade 5

Store Heddinge

Faxe Installationsforretning
J. Petersens Efft.
Harry Christensen Installatør
Tlf. Faxe 160 Privat 444

**Sparekassen for Store Heddinge
og Omegn**

HOTEL PHØNIX

Tlf. 26 & 326

Store Heddinge

Faxe Ladeplads Bank
Aktieselskab

P. Jeppesen's Møbelfabrik A/S

Frøslevvej 4

Store Heddinge

City Bageriet
H. W. Hansen
Store Heddinge

Store Heddinge Bank

Aktieselskab

H. Feveile
Slagtermester
Store Heddinge

**STORE HEDINGE OG OMEGNS SPARE-
OG LAANEKASSE**

Optiker *Jacob Talmay* (fra transporten i januar 1944) er også afgået ved døden, men så vidt vides ikke i Sachsenhausen. Endelig døde to fanger fra Heinkel, *Mogens Skov* og *Ivan Adriansen*, Odense, efter at de var kommet på transport.

Ialt skulle altså otte danske Sachsenhausen-fanger være omkommet, deraf dog kun de tre eller fire i selve Sachsenhausen-lejren. (Skulle gamle Sachsenhausen-fanger være istand til at korrigere eller supplere disse oplysninger, opfordres de indtrængende til at skrive til »Pig-tråd«s redaktion).

I 1944 fortsatte den norske professor *Seip* og hans hjælpere deres rejser fra Berlin til Sachsenhausen, og turene blev mere og mere spændende. Man ankom, når arbejdskommandoerne marcherede hjem til lejren, og sendte skriftlige spørgsmål til fangerne og fik svar med tilbage. På den måde fik *Seip* f. eks. besked om, at den senere statsminister *Einar Gerhardsen* var sendt hjem til Grini. Den danske læge *Henry Meyer* fik gennem *Seips* folk uds muglet en meddelelse til Røde Kors om, hvilke lægemidler man manglede.

Den 29. december 1944 indtraf en dramatisk hændelse. *Wanda Hjort*, *Bjørn Heger* og fru *Seip* var i Sachsenhausen, og en norsk fange kastede en seddel hen til dem. Sedlen var fra nu afdøde socialminister dr. *Sven Oftedahl*, der bad om B-vitaminer i ampulleform til indsprøjtning — eller *Betaxin*. »Det gælder en nordmands liv«, stod der på sedlen. Medicinen blev skaffet som kurérpost fra et apotek i Stockholm og blev afleveret i lejren med apotekets etikette på, så fangerne kunne blive klar over, at der var forbindelse til Sverige.

Døde i 1944: 21. 1. *Lothar Cohn* (skudt); 1. 2. landdagsmand (socialdemokrat) *Johs Kleinspehn*; 20. 11. den belgiske jurist *Jean Bastien*, okt. Landesrat, rigsdagsmand *Paul Gerlach*.

Ved årsskiftet 1944-45 var der i Sachsenhausen ca. 2.000 nordmænd, 1.500 czeker, 2.500 hollændere, 700 belgiere, 4.800 franskmænd, 67 spa-

nioler, 12.000 polakker, 275 grækere, 14 englændere, 215 italienere, 218 danskere, ca. 10.000 russere og ca. 5.000 tyskere, ialt knap 40.000 fanger.

I næste artikel fortælles om tiden fra 1. 1. 1945 til sammenbruddet, herunder om evakueringen. I en afsluttede artikel vil retsopgøret blive kort omtalt, og der vil blive bragt en litteraturhenvisning.

Ethvert brev bør forsynes med vore smukke mærkater i farvetryk.

Vi har to at vælge imellem:

1. Bernadotte-mærkatet med hans billede.
2. Kammeraternes Hjælpefonds mærkat.

Begge mærkater foreligger i ark med 25 stk. à 10 øre og fås ved at indsende beløbet til giro 780, Kammeraternes Hjælpefond, St. Kannikestræde 10, København K.

De indkomne beløb går til fondens hjælpearbejde.

Kammeraternes Hjælpefonds

Festskrift

10 ÅR EFTER

Forord: Hans kongelige højhed PRINS AXEL

Budskab til Kammeraternes Hjælpefond:

MONTGOMERY Field Marshal

Artikler: Skrevet til festskriftet: Nobelpristageren Hans Excellence, Professor dr. phil Niels Bohr. Professor dr. teol Flemming Hvidberg. Direktør Aage Schoch. Generalmajor S. E. Johnstad-Møller. Legationsråd Hans Wenck. Redaktør Wilh. Grandt.

Prolog: Husker Du? Halfdan Rasmussen

9 Digte af Kaj Munk.

Taler ved fondens stævne den 19. og 20. Maj 1955

Borgmester Jul. Hansen på Københavns rådhus.

Fhv. minister Frode Jakobsen i Mindelunden i Ryvangen

Revisor H. C. Steen Hansen, festaftenen i National Scala

Hans Excellence, Norges Ambassadør Jens Bull, samme sted

Pastor Poul Riis, monumentet ved Helligaandskirken

Konsul, Sagfører Kaj V. Dahl, velkomst ved festaftenen

i statsradiofoniens koncertsal

Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen, festtalen samme sted

Arkitekt H. Kornbeck, afsluttende tale

27 ILLUSTRATIONER

108 SIDER

3-FARVET OMSLAG

PRIS KR. 5.00 der aldeles ubeskåret går til Kammeraternes Hjælpefonds arbejde, idet alle udgifter til trykning er betalt. Send bestilling omgående inden oplaget bliver udsolgt, til Kammeraternes Hjælpefond, St. Kannikestræde 10, København K.

**Fyens
Andels-Foderstofforretning**
A. m. b. A.
Svendborg

Aage Friis
Svendborg

**Svendborg Badstue
& Svømmehal**

N. Due-Petersen & Kryger
Ingeniører
Svendborg Tlf. 118

Løve Apoteket
Torvet - Svendborg - J. A. Lassen
Tlf. 62 & 68
Forbindsstoffer - Sygeplejeart.

**Banken for
Ringe og Omegn**
Aktieselskab

WIGGERS
Svendborg

**Svendborg Amts
Frugtsalgsforening**

Svendborg Dampvaskeri

**Hesselager Mejeri
og Flødeisfabrik**

Maskinfabriken »Argos«
Th. Jørgensen Ing. m. a. I.
Havnen Fåborg Tlf. 489

Einar Poulsen
Vestergade 7
Fåborg

Benjamin Levin
Fåborg

Johs. Larsens Eft. Maskinfabrik

Store Heddinge Telf. 39

Stevns Andels Foderstofforening

Store Heddinge

»MEKANO«

Gunnar Christensen

Regnegade 12

Store Heddinge

SVENDBORG BANK

Aktieselskab

SPAREKASSEN

for Svendborg og Omegn

Stenstrup og Odense Teglværker

Stenstrup

Når De skal købe
armbåndsurre, da husk navnet

»BENDO«

schweizerfabrikat til den
populære pris — Fås kun hos

»TEMPUSURMAGEREN«

Nil Bro

Vaskemaskiner til ethvert formål
N. C. Nielsen Nil-Bro A/S
Tlf. Brobyværk 67 - 256

Thor Callesen

Rudkøbing

Tlf. 165

A. Wilson

Kobbersmedie og Metalvarefabr.
Aktieselskab

Aktieselskabet
Langlands Bank

A/S Faaborg Kalkværk

L. Frandsen
Tlf. 333

Sejer-Keramik

Nørre Åby

Frederik Thorsen

Rudkøbing

J. Chr. Møller & Co.

Aktieselskab

Århus

Chr. J. Hey

Vestergade 5

Odense

Overlevede både russisk og tysk k-z-lejr

Grethe Buber-Neumann fortæller om k-z-lejr fange-tilværelsen i Sibirien og Tyskland

Grethe Buber-Neumann.

Mange er de, der har oplevet en k-z-lejrs rædsler i Tyskland. Tusinder og atter tusinder nåede aldrig at fortælle omverdenen derom. Men få er de, der har opholdt sig både i en sovjetrussisk fangelejr i Sibirien og været Hitlers fange i en nazistisk koncentrationslejr i Tyskland. En af disse få, den tyske forfatterinde, fru Grete Buber-Neumann, har besøgt København.

En slags »morgengave«

Fru Buber-Neumann har oplevet mere end de fleste kvinder — og mere end de fleste kvinder vel ville være i stand til at bære. Men hun kom dog igennem — trods to årelange koncentrationslejr-opholds umenneskelige lidelser.

Til Tysklands k-z-lejres elendighed nåede fru Buber-Neumann i 1939, da hun, som hun fortæller, blev udleveret af russerne til Hitler som en slags »morgengave« efter indgåelsen af venskabspagten. Hun er født i Potsdam, det i sin tid så kejsertro Potsdam. I 1920-erne kom hun i berøring med kommunistiske ungdomskredse. Siden

kom hun til Sovjet, hvor hun i 1938 blev anklaget og dømt til 5 års straffelejr-arbejde for kontrarevolutionært arbejde mod staten. Hun kom til den mægtige koncentrations-arbejdsfangelejr i Karaganda på den sibiriske steppe — en lejr, fortæller fru Buber-Neumann, der dækker et areal dobbelt så stort som Danmark. Hun mener, at lejren på dette tidspunkt havde omkring 200.000 fanger, mænd, kvinder og børn. Fangerne blev sat ind på produktivt arbejde. Det store landområde skulle gøres frugtbar, og navnlig kvinderne blev sat ind på et vældigt lugearbejde på solsikkemarkerne. 3000 meter skulles hakkes rent om dagen...

Arbejdsdyr, der skulle udnyttes —

— Vi fanger blev behandlet som slaver, fortæller fru Buber-Neumann. Ussel var maden og hårde var vilkårene i det hele taget, men her i Rusland behandlede man da folk som mennesker. Man så sådan på det, at her var en arbejdskraft, der skulle udnyttes, og vi blev udnyttet til det yderste, mens kosten var elendig.

Alt i denne lejr var baseret på arbejde, arbejde og atter arbejde, vi blev betragtet som arbejdsdyr, og jeg ved, at jeg ville have bukket under, hvis jeg skulle have været der blot et eller to år længere. Men om bevidst grusomhed og om en nøje tilrettelagt udryddelsesplan som i Tyskland var der ikke tale.

Udvist af Sovjet — fange igen

Fru Buber-Neumann fortæller, at hun under opholdet i lejren blev hårdt angrebet af sygdom. En russisk læge, der var medfange og som havde ikke ringe indflydelse i lejren, tog sig af hende, og takket være hans indsats reddede hun livet. Men en dag blev hun og en række andre politiske fanger ført til Moskva. Ny dom blev fældet: ud-

visning af Sovjetunionen. Men hvorhen? Rejsen sammen med de mange andre fanger gik over Minsk og Brest-Litovsk til Berlin. Nyt forhør. Denne gang hos gestapo, der sørgede for, at fru Buber-Neumann kom til kvindelejren Ravensbrück. Her sad hun og her oplevede hun en ny koncentrationslejr indtil tre dage før evakueringen i 1945. Da blev hun løsladt. Det var hendes redning. For kommunistiske medfanger havde erklæret, at hun takket være hele hendes indstilling, en dag skulle opad væggen og sendes tilbage til Sibirien.

Tre dages eventyr, så —

Om Hitlers koncentrationslejre siger fru Neumann, at hun ved synet af Ravensbrück ikke ville tro sine egne øjne. Her var både lagner og tæpper, her var spisebestik og service, og her var tålelig forplejning. Det var som at opleve noget af et eventyr...

— Men eventyret varede kun tre dage, siger hun. Så opdagede man, at i Ravensbrück var sadismen og onskaben sat i system. I Sibirien var hver eneste fange et arbejdsdyr, som staten skulle benytte i sin tjeneste. I Hitlers lejre var mennesker kun bestemt til systematisk udryddelse. I de russiske lejre oplevede man dog at møde mennesker med medmenneskelig indstilling.

— Men tilføjer fru Buber-Neumann om Sovjet, en stat, der opbygger sit land gennem 12 millioner slavers arbejde, er det ikke også noget af det mest grusomme, man kan tænke sig.

»Misbrug af pagten er forræderi mod dem, der døde«.

Når man i 10-året for F. N.s tilblivelse ser tilbage på det, der skete i San Francisco, den 25. april 1945, er det naturligt at standse et øjeblik ved den tale, den da endnu ukendte præsident Harry S. Truman holdt på det afsluttende plenarmøde. Disse ord har gyldighed den dag i dag:

»De forenede Nationers pagt, som

**Sukkervarer & Chokoladearb.
Fagforening**
Århus

Livsforsikringselskabet
»Jylland«
gensidigt
Århus

Hans Jensen & Co. Eftf. A/S
Guld- & Sølvvarer en gros
Molsgade 2 Århus

Carl E. Thumand
Århus

Belysnings Comp.
v. E. Ringtved
Tlf. 22803
Mørksgade 7 Århus

Jydsk Hærderi
Valdemarsgade 47 Tlf. 8735
Århus

Århus »Artol« Renseri
Clemenstræde 7 Tlf. 30030
Århus

Panser Ringen
Østergade 23 Tlf. 28266
Århus

K. T. Damgaard-Jensen
Rosenkrantzgade 12 Tlf. 31555
Århus

På gensyn hos
BAJSEN
Århus

NIELS NIELSEN

Kød & Pålæg
Hans Brogesgade 41 — Tlf. 24600 fl. ledn.

Århus

ARBEJDERNES PRODUKTIONSFORRETNING ¹/₅

Århus

¹/₅ Metro

AARHUS

Dansk Smede og Maskinarbejderforbund

Centralafdelingen

Århus

Arbejder Spare- og Laanekassen for Aarhus og Omegn

Århus

VIGGO JØRGENSEN

Tlf. 28500

Clemensstræde

Århus

¹/₅ Sagfører-Auktionerne

i Århus

Aktieselskabet

BAGERNES RUGBRØDSFABRIK

Århus

Dansk Brandforsikringselskab

»Vermund« af 1904
Århus

De netop har underskrevet, er et solidt grundlag, hvorpå vi kan bygge en bedre verden. . . Med denne pagt kan verden begynde at se frem til den tid, da alle mennesker vil kunne leve som frie folk. Men vi kan intet urette med pagten, hvis ikke alle verdens nationer er besluttet på at føre den ud i livet. Mislykkes det for os, betyder det,

at vi forråder alle dem, der ved deres død gjorde det muligt for os at mødes her i frihed og sikkerhed og opbygge fredens organisation. Hvis vi prøver at udnytte F. N.-pagten til selviske formål — til fordel for en enkelt nation eller en lille gruppe af stater — gør vi os skyldige i det samme forræderi. . . »

Ansigt. Nyhedstjenesten i den frie Verden under Besættelsen. Med Bidrag af Sten Gudme, Erling Bjøl og Valter Hermanson. [1946] 116 s.

E. Blytgen-Petersen: Dansk Krigskorrespondent. Fra Invasionen i Normandiet til Kbh. 1945. 164 s. ill.

Svend Carstensen: Syv Aar i Søge-lyset. 1945. 280 s.

Den tidligere medarbejder ved Pressens radioavis fortæller her om sine oplevelser under besættelsen som krigskorrespondent for et førende New Yorker blad.

Jørgen Halck: Den senede Vej. 1946. 268 s.

Om forfatterens oplevelser som kaptajn i Montgomerys 8. armé i Ægypten, gennem Nordafrika til Italien, senere i England, hvor han uddannedes som faldskærmsmand.

Aage Juul: Paa Felttog med The Buffs gennem Italien. 1947. 168 s.

Niels Christian Knudsen: Den sidste Vagt. 1946. 206 s.

Deltager i den engelske flåde i den anden verdenskrig. Udmærket skildring af sømandens kår under krigen.

Jørgen Halck: En dansk Soldat Major Anders Lassen. 1947. 48 s. ill.

John Lodwick: Fribytterne og Anders Lassen. 1948. 201 s.

Anders Lassen. Sømand og Soldat. Beretning samlet af hans Moder. 1949. 234 s. ill.

Gertrud Christmas Møller (red.): Bogen om Christmas Møller. skrevet af hans Venner. 1948. 330 s.

Heri: Mogens Fog: Kampen mod Nazismen og E. Blytgen-Petersen: Tiden i London.

K. Rønhof: Vi startede fra England. En dansk Jagerflyvers Oplevelser. 1945. 208 s. ill. En danskers deltagelse i Dieppe-raiden, invasionen og luftkampe over Tyskland.

Erik Schmidt-Hansen: Fem Aar i allieret Tjeneste 1945. 184 s. Forfatteren sejlede som messe-dreng under engelsk flag.

Billy Thalbitzer: Med R. A. F. for Danmark. Historien om Jørgen Thalbitzer. 1945. 100 s. ill.

Besættelsestiden på tryk III

Af overbibliotekar Oluf Abitz

Færøerne, Grønland og Island under besættelsen

Eiden Müller: Fem Aar under Union Jack. Færøerne 1940—1945. Atlanterhavssøerne under den britiske Okkupation. 1945. 96 s. ill.

Bernt Balchen, Corey Ford og Oliver la Farge: Kampen om Grønland. 1947. 136 s. Ungdomsbog.

Finn Gad: Grønland under krigen. 1945. 56 s. ill.

Chr. Vibe: Ene ligger Grønland. Livet i Grønland under de 6 lange adskillens aar 1939—45. 1946. 236 s. ill.

Bjarni M. Gislason: Island under Besættelsen og Unionssagen. 1946. 112 s.

Danskes indsats i udlandet og i allieret tjeneste

Mindebogen. Er overgivet til Holmens Kirkes varetægt med navnene på danske, der gav deres liv i kampen for Danmarks befrielse som danske frivillige i de allierede militære styrker i krigen 1940—45. 1950. 77 blade.

Arne Bennike: »Gnisten« paa Eventyr. 1945. 160 s. ill.

En radiotelegrafists oplevelser i engelsk tjeneste under krigen og hans ophold i Frøslev. God ungdomsbog.

Peter W. Gandorf: Et Mindeblad. En Beretning om de Mænd, der satte Livet til i Dampskibsselskabet Torm's Tjeneste, og de Begivenheder, der knyttede sig til deres Død under den anden Verdenskrig 1939—45. 1947. 88 s. ill.

J. Hjort (udg.): Den danske Sømand

under de to Verdenskrige 1914—18 og 1939—45. 1946. 263 s. ill. 38 sømænd fortæller deres oplevelser.

J. Hjort: Dødsliste over danske Sømænd i den anden Verdenskrig. Tillæg til »Den danske Sømand«.

Revideret og rettet. 1948. 48 s.

Poul Overgaard Nielsen: Krigsforlis. Fortalt af danske Søfolk. [1946]. 96 s.

A. Raahauge: Krigsoplevelser til Søs. 1946. 39 s.

En dansk sømands oplevelser.

H. C. Røder: De kæmpede for Danmark. De danske Søfolks Indsats i Frihedskampen. 1949. 64 s. ill. Uddrevet særtryk af »Danmarks Frihedskamp«.

Leif Gundel: »Her er London«: Udtog af Kommentarer i den engelske Radio. Sat i Ramme. 1945. 176 s.

Robert Jørgensen: London kalder. 1945. 240 s. ill.

Lederen af B. B. C.'s danske radioudsendelser skildrer gennem udpluk af parlamentstaler, avisartikler og radiopropaganda, hvorledes forholdene i Danmark tog sig ud set fra London.

Henning Krabbe (udg.): Stemmer fra England. Krigen belyst gennem Statsmænds og Øjenvidners Taler i den engelske Radio. 1945. 342 s.

En af de tidligere danske speakere ved B. B. C. bringer i et lille tillæg nogle karakteristiske danske og norske taler (bl. a. af Christmas Møller, Sandbak, Døssing, Nordahl Grieg).

G. Næsselund-Hansen: Danmarks

Hj. Bjerregaard & Co.
Malermestre
Århus

Århus Kølerfabrik
Skovvej 57 Tlf. 8627
Nye kølere og reparationer

F. Storgaard
Skolebakken 7
Århus

Hostrups Maskinsætter
Rosenkrantzgade 23
Århus Tlf. 20252

Torben Hoffmann
Ure en gros
Århus Tlf. 25620

Ellen Nielsen
Hjemmelavet konfekt
Søndergade 10
Århus Tlf. 20158

Hammerschmidt
Foto
Århus

Elbrønd Glasmagasinet
Immervad 7 — Århus — Tlf. 23945

Holger Petersen
Manufaktur og Trikotage
Nørregade 42
Tlf. 4246 Århus

Nobila
Århus
Strandvej 50 Tlf. 32065

Tage Trabjerg
Tandhjulsfabrik
Finlandsgade 31 Århus
Tlf. 68655

**Århus
Metalemballage Industri**
Finlandsgade 25 Århus

Bang & Pingel

AARHUS

CHAUFFØRERNES FAGFORENING

Århus

Statsaut. revisor
A. Busch-Sørensen
Lille Torv

Århus

Vald. Jensens Maskinfabrik
»via« Byggehejs & Byggemateriel
Fredensgade 16 Århus Tlf. 35762

*Arbejdernes fællesorganisation
i Aarhus*

SJØRUP JØRGENSEN A/S

Århus

Blikas BLIKKENSLAGERNES COOP.
Gulachsgade 20

Århus

H. Øvlissen & Søn

Tomrermestre — Aarhus

Damefrisør Adler Petersen
Salon Herold
Bruunsgade 29 Århus

Hermansen
Søndergade 56
Tlf. 23202 Århus

Viby Karosserifabrik
Engvej Viby J.

Gudmund Brøns
Tandlæge
Bruunsgade 24 Århus

Houlberg
Søndergade 30 Tlf. 21302
Århus

Ajax Herreklæder
Borgporten 18
Århus

Forsikringselskabet »Aros«
Sv. Kristensen
»Centrum« Frederiksgade 1
Tlf. 23755 Århus Tlf. 23548

Carl Thruë's
Linieranstalt
Graven 10 Århus Tlf. 25398

N. C. Nielsen
Autogummi — Vulkanisering
Tlf. 26590 Jægergårdsgade

Arkitekt N. P. Skou
Nørre Allé 27 Århus
Tlf. 23297

Randers Handskefabrik

P. Hoffmann
Statseksm. ejendomsmægler
Slotsgade 20 Randers Tlf. 1226

Georg Kretzschmar
Køkkenudstyr - Glas - Porcellæn
Lysekroner - Forsølvet bestik
Kirkegade 5 Randers Tlf. 626

C. Mærsk-Andersen's Eftf.
RANDERS

K. Amby
Civilingeniør
Randers Tlf. 2144

H. Svindt
Smedemester
Dytmærskén 1 Randers

Ure - Optik
Rosenkrantz eftf.
Kr. Dahl
Adelgade 8 Randers Tlf. 3585

C. H. Schmidt
Papir en gros
RANDERS

Urmager
J. Niensens Eftf.
Elna & Jacob Rasmussen
Adelgade 5 Randers Tlf. 4837

Randers
Forchromningsanstalt
v. R. Frisch
Søren Møllersgade 2 Tlf. 3534

AKTIESELSKABET

Aarhus Savværk

EMIL LARSEN

Torvegade 9

Randers

A/S RANDERS KORN

— det betaler sig at købe i

BRUGSEN
RANDERS

5 selvbetjeningsbutiker

6 diskbutiker

Aktieselskabet

Banken for Randers og Omegn

RANDERS KVÆGTORV

A. m. b. a.

RANDERS

OSVALD NIELSEN

Entreprenør

RANDERS

Tlf. 3788

M. Sørensen
Entreprenør

Tlf. 985

Randers

Den jydské Trælastimport
Aktieselskab
Randers

J. P. Hjersings Kaffe

Randers

Automobilforretningen Vulkan
Aut. General Motor Forhandler
K. Knudsen
Holstebro Tlf. 1100 (fl. lin.)

Diskontobanken i Hadsund

Filial af Ålborg Diskontobank A/S

V. Moesgaard Nielsen

Aut. elektroinstallatør
Randers Tlf. 534 — 514

Hadsund Maskinsnedkeri

H. Bonde Sørensen
Tlf. 4 Hadsund

Thorups Radio

Slotsgade 7 — Thorsgade 5
Randers
Tlf. 1652 Tlf. 2280

Bach & Ellegaard

Aut. General Motor forhandler
Hadsund Tlf. 352

Manufaktur? — så

H. P. Brøndum
HADSUND

HADSUND TRÆVAREFABRIK

v. Aage Kjeldsen
HADSUND

HADSTEN MØLLE

Mejeriet »Herninglund«

Telf. 100 Herning

Deres farvehandler

V. Flensted
Tapet - Farve - Linoleum

HADSUND

Tlf. 281

Herning mekaniske Væveri

Håndværkerforeningen

HERNING

Herning Papirforretning

Herning

Jens Bjerg Sørensen

Th. Nielsensgade 95 — Herning

»Genega Møbler«

Niels Mortensen
Herning

Helmer Rasmussen

Møbel- og Ligkisteforretning
Herning

Niels Sørensens Skjortefabr.

Th. Nielsensgade 95
Herning

Dalgaard

Herning

Herning Handels- og Landbrugsbank A/S

Herning

Niels Krøjgaard

Trikotagefabrik
HERNING

Ikast Sogns Spare og Laanekasse

Tlf. Ikast 207

Ikast

Axel Jensen

Isenkram A/S
HERNING

Iver Jensen
Trikotagefabrik

Tlf. 172 Ikast

Chr. Beedholm

Trikotagefabrik
IKAST

Esters Tandteknik
Bredgade 81 Herning
Træffetid 9—17,30
Lørdag 9—13

Herning Autohandel

Tlf. 2100

»BIO«

Nørre Snede

V. Andersen

Tømrermester
Nørre Snede

J. Sigtenborg

Kvissel

A/M »Fladstrand«

Frederikshavn

Jyden A/S

Aalestrup

Th. Vittrup's
Uldvare- & Tæppefabrik A/S
Vejle

A/S Vejle Mælkekompani
Vejle

W. Hallgren
Smede- & Maskinforretning
Nørretorv 2 Vejle

C. F. Christensen
Vejle

A/S Carl Hansen's Rutebiler
Vejle

Gades Magasin
Tlf. Vejle 2760
Vejle

**Svend Andersen &
J. Riis Jensen**
Riis pr. Jelling

Jydsk Dunkefabrik A/S
Hedensted

S. NIELSEN
Skotøjsfabrik
FREDERICIA

S. M. ANDERSEN
Fredericia

N. C. Overgaard
Installatør
FREDERICIA

LANDBOMEJERIET
Fredericia

A/S Fritz Duus
Fredericia

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn

Vejle Amts Folkeblad

VEJLE

VEJLE BANK $\frac{1}{8}$
VEJLE

TAGE PETERSEN

Boligmontering
Palads Teatrets passage VEJLE — Tlf. 2300

Horsens Landbobank A/S
Horsens

Arbejdernes Fællesbageri
Horsens

Horsens Trælasthanandel
Aktieselskab

**Dansk
Metal Ætseværk A/S**
Horsens

På Gensyn i Kino Horsens
O. Jonassen

M. J. Mouritzen
HORSENS

Aast A/Mejeri

pr. Vandel

D. Bastiansen
Sadelmager og møbelpolstrer
Mariager

Aktieselskabet
J. D. Koopmanns
Svineslagteri
Silkeborg

**Aktieselskabet
Silkeborg Bank**

Ringgaard
KONDITOR
SILKEBORG

A/S M. Madsen
Vestergade 7
Silkeborg

Aktieselskabet
**Handels- & Landbrugsbanken
i Silkeborg**

SPARE OG LAANEKASSEN
FREDERICIA

Den danske Landmandsbank
FREDERICIA

Mindebøger over danske patrioter

(En fortegnelse over besættelsestidens ofre findes i »Frit Danmarks Hvidbog« bd. 2).

Bopa mindebogen. Samlet af kammeraterne. 1950. 88 s. ill.

H. Fuglsang-Damgaard, Arne Sørensen og Mogens Fog: Propatria. Sørgehøjtidens i Københavns Domkirke.

9. Juli. Taler. 1945. 18 s.

S. N. Holck: Dem skylder vi vor Frihed. [1946]. 184 s. ill.

In memoriam. 50'erne fra Porta. [1951]. 84 s. ill.

Fra Porta Westfalica-lejren.

[Kai Merved]: Deres Mod vil lyse. 1945. 32 s.

Om fire henrettede patrioter.

Mindeblad for de under Danmarks Frihedskamp faldne danske Politimænd. Udsendt af Rigspolitichefen. 1945. 64 s. ill.

Mindehøjtidens i Ryvangen. 29. August 1945. Taler af: H. Fuglsang Damgaard, Ole Bjørn Kraft, Arne Sørensen, Mogens Fog, Aage F. Krebs, Valborg Hammerich. 1945. 30 s. ill.

Mindeskriфт for 5 Kolonnes Faldne. Taler holdt ved Mindestensafsløringen 16. September 1945 i Slet for Seminarieelev Niels Mølgård Mikkelsen og stud. theol. Hans Zeuthen Engberg og ved Maskinarbejder Walther Petersens Begravelse 23. Maj 1945. [1947]. 20 s.

Mindeskriфт om de som Følge af den tyske Besættelse af Danmark omkomne danske Grænsegendarmer. 1946. 43 s. ill.

De sidste Timer. Afskedsbreve fra de henrettede danske Patrioter. Forord af H. Øllgaard. 1945. 246 s. ill.

C. G. Thorborg: Erik Bennike. F. 19. Januar 1918 — d. 18. April 1945. [1946]. 94 s. ill.

En Mindebog om E. F. W. Bierberg. 18/12 1900 — 3/12 1944. 1945. 116 s. ill.

Død i tysk koncentrationslejr.

Derfor blev han Frihedskæmper. Til Minde om Karl Gustav Stricker Brøndsted. 1946. 88 s. ill.

Menig ved 4. Batallon 145/43 A. P. Christensen. Faldet i Odense, den 23. August 1943. (1945). 8 s. ill.

Ingeborg Olrik: Politikommissær Mogens Andreas Frost. Født 9. November 1901 i Ringkøbing, død 23. November 1944 i Buchenwalde. 1947. 18 s. ill.

P. M. Wichmann Ryefelt og Erling Nielsen (red.): Peter de Hemmer Gudme. En Mindebog. 1947. 143 s. ill.

[Kai Hammerich]: En fri Fange. En Virkelighedsskildring. 1945. 14 s. Biografi af Sønnen, Kai Ole Hammerich, der faldt i Frihedskampen.

(Chr. U. Hansen): Christian Ulrik Hansen. En ung dansk Frihedskæmpers sidste Breve fra Fængslet før Henrettelsen den 23. Juni 1944. 1945. 64 s. ill.

(Chr. U. Hansen): En sidste Hilsen fra en dansk Patriot. 1945. 14 s.

Alfred Saabye (udg.): Himmerlands Søn. En Skildring af Chr. U. Hansens Liv. 1946. 24 s. ill.

Jørgen Koefoed: F. 13. April 1922 d. 20 April 1945. 1946. 112 s. ill. Dræbt under anholdelse.

Kim Malthe-Bruun: Kim. Uddrag af

Dagbog og Breve skrevet af Kim fra hans syttende til hans enogtyvende Aar. 1945. 200 s.

Kim Malthe-Bruun: Jeg har vandret ad en Vej, som jeg ikke har fortrudt — Den unge, dødsdømte Frihedskæmpers Breve fra Vestre Fængsel og Politigaarden. 1945. 46 s.

Poul Hansen: Kaj Munks sidste Rejse fra Silkeborg til Vedersø. 1946. 48 s. ill.

Eddie Salicath: Kaj Munks mordere. 1949. 94 s. ill.

N. Skytte: Da det hændte . . . Kaj Munks sidste Dage i Vedersø. 1945. 26 s. ill.

»Døde som lever«. Nikolaj Nikolajsen. 1947. 16 s. ill.

Død i tysk koncentrationslejr.

Sven Sabroe: Ene Mand mod Gestapo. Oberst Paludan-Müllers heltmodige Kamp i Graasten. 1945. 87 s. ill.

Georg Quistgaard: Fængselsdagbog og Breve. 1946. 102 s.

Ragna Sidén: Den unge Dansker Chr. Mich. Rottbøll, en af de første. En Mindebog. 1949. 112 s.

Mindebog om Adam Heide Salto. 1916—1944. 1945. 46 s. ill.

Død 12-12-44 i koncentrationslejr.

Bent Demer: Bogen om Jørgen. Citronen. [Jørgen Schmith]. 1945 72 s. ill.

Beretning om Dommerfuldmægtig af Aabenraa Erik Bondo Svane's illegale Arbejde, Fangenskab og Død under tysk Tvangsarbejde. (1946). 8 s.

Bent, Demer: Een ud af Flokken. En Bog om Tom Søndergaard. 1948. 72 s. ill.

Poul Borchsenius: Bogen om Leif [Ejnar Sørensen]. 1946. 64 s.

Erik Arboe-Rasmussen: Den første. Beretningen om — og baggrunden for — Tyskernes første henrettelse af en dansk Frihedskæmper [Paul Edvin Kjær Sørensen]. 1954. 58 s.

Flemming B. Muus og Varinka Wichfelt Muus: Monica Wichfeld. 1954. 188 s. ill.

Ivan Wichfeld: Monica Wichfeld. En Kvindeskæbne under Frihedskampen. 1945. 82 s.

